

СПІВІДНОШЕННЯ ПІЗНАННЯ І ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

УДК 343.98

Д. М. ХАЛУПЕНКО

*здобувач,**Академія адвокатури України**(Науковий керівник доцент В. І. Бояров)*

В статті автор через предмети наук кримінального процесуального права і криміналістики розглядає сучасне розуміння співвідношення пізнання і доказування в кримінальному процесі. Розглядається процесуально-правова і інформаційно-пізнавальна сторони доказування, обґрунтовується неадекватність їх протиставлення у зв'язку з діалектичною єдністю вказаних сторін доказування. Доказування за своєю сутністю є окремим випадком всезагального процесу пізнання. При цьому пізнання виходить за межі кримінального процесу, оскільки розповсюджується також на події і факти, які лежать навколо злочину і відбивають обставини, які можуть бути не пов'язані з його вчиненням, тоді як кримінальне-процесуальне доказування в основі своїй обмежено процесом і визначається, крім пізнавальної, обов'язково й засвідчу вальною стороною.

Ключові слова: *досудове розслідування, пізнання обставин кримінального правопорушення, доказування.*

CONCERNING THE NATURE OF THE
PROSECUTOR'S COGNITIVE ACTIVITY DURING
THE PRE-TRIAL INVESTIGATION

Khalupenko D. M.

Received: 31 Oct 2014.

Багато з колишніх та й сучасних наукових досліджень кримінально-процесуальної діяльності співробітників органів досудового розслідування, прокурора супроводжуються пошуком нових підходів до збирання і формування фактичних даних, які отримують під час досудового розслідування. Можливі шляхи розв'язання цієї проблеми бажано розглядати з позицій вчення про системно-утворюючі зв'язки – пізнання зв'язків між явищами, що виникають в процесі виявлення і розслідування кримінальних правопорушень взагалі та в процесі доказування у кримінальному провадженні зокрема. Значну увагу вивченню природи таких зв'язків, значення їх виявлення в процесі доказування в кримінальних провадженнях приділено у працях відомих зарубіжних і вітчизняних вчених, фахівців з галузей як кримінального процесу, так і криміналістики, зокрема, Р.С. Белкіна, А.І. Вінберга, В.Г. Гончаренка, Л.Д. Кокорева, Ю.Г. Корухова, І.І. Котюка, І.М. Лузгіна, М.М. Міхеєнка, В.Т. Нора, З.М. Соколовського, С.М. Стахівського, М.С. Строговича, В.М. Тертишника, С.А. Шейфера та ін.

Досліджуючи проблеми пізнання й доказування в кримінальному провадженні, науковці

по-різному ставляться до того, предметом якої науки, кримінального процесу чи криміналістики, повинні бути ці питання. Такі спори здебільшого виходять з позицій потреби розмежування предмета криміналістики від предмета суміжних дисциплін, і насамперед, від науки кримінально-процесуального права та теорії судових доказів. Зокрема, В.Я. Колдін, розглядаючи питання предмета криміналістики, вказував на те, що діяльність з розкриття, розслідування і попередження злочинів повинна розглядатися в різних аспектах: в матеріально-правовому, процесуальному, організаційному, пізнавальному, інформаційному, технічному, виховному, морально-етичному, профілактичному тощо. Кожний з цих аспектів піддається самостійному науковому дослідженню, утворюючи в певних випадках предмет самостійних наукових і навчальних дисциплін. На його думку, предметом теорії доказів є динамічна система правовідносин, що реалізується в процесі доказування, а предметом криміналістики є інформаційно-пізнавальний процес, який здійснюється в рамках цих відносин [10, 80–83]. В той же час Л.Д. Кокорев і Н.П. Кузнецов вказують на те, що не можна протиставляти процесуально-правовий і інформаційно-пізнавальний аспекти доказування і робити звідси висновок про те, що теорія доказів вивчає тільки правові відносини. Дослідженням правових відносин як таких займається теорія права. Наука кримінального процесу, вивчаючи конкретний їх різновид, не може не вникати до їх змісту, до сутності явищ, пов'язаних із встановленням істини, оскільки кримінальний процес – це насамперед діяльність, втілена в форму правовідносин. Так само теорія доказів вивчає не тільки правовідносини в

сфері доказування, але й діяльність з доказування. Таким чином, предметом теорії доказів є і процесуально-правовий, і інформаційно-пізнавальний аспекти цієї діяльності [9, 22–23].

На неправомірність протиставлення процесуально-правового й інформаційно-пізнавального сторін доказування вказує і Д.В. Зотов, обґрунтовуючи це двома обставинами. По-перше, процесуально-правовий аспект кримінально-процесуальної діяльності в наукових дослідженнях відповідає матеріальному критерію розмежування права на галузі, тобто предмету правового регулювання. По-друге, предмету науки можуть відповідати декілька сторін досліджуваного об'єкта. Тобто до предмету теорії доказів, крім кримінально-процесуальних закономірностей доказування, відносяться й інформаційно-пізнавальні закономірності діяльності із збирання, перевірки і оцінки доказів [8, 125]. Фактично має місце діалектична єдність кримінально-процесуальної і інформаційно-пізнавальної сторін доказування. Звідси витікає, що інформаційно-пізнавальні закономірності є предметом дослідження як теорії доказів, так і криміналістики.

Подія кримінального правопорушення завжди пов'язана з існуванням великої кількості супутніх явищ, фактів, дій окремих осіб тощо, які не мають прямого відношення до події злочину чи кримінального проступку. Далеко не всі із таких встановлених явищ, фактів чи дій можуть набути доказового значення в матеріалах кримінального провадження. Доказами стануть тільки ті фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган досудового розслідування і суд встановлять наявність або відсутність

суспільно-небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, і характер зв'язку яких дасть підстави вважати, що встановлені обставини або входять до предмета доказування, або сприяють його встановленню.

Встановлення істини в кримінальному судочинстві залежить від заснованих засобів доказування. Специфіка судових доказів, на яких ґрунтується пізнання в кримінальному провадженні, полягає в тому, що вони повинні бути отримані лише із спеціальних, встановлених законом джерел, відноситися до предмета судового дослідження і бути такими, що підлягають перевірці. Загальновідомим є те, що в правовій науці доказами вважають отримані у встановленому порядку відповідними органами та уповноваженими особами фактичні дані, які містять інформацію, що потрібна для правильного вирішення кримінальних, цивільних та інших судових справ.

Досліджуючи проблеми теорії й практики судових доказів, В.Т. Нор доказуванням називає діяльність органів розслідування, прокурора і суду, а також інших учасників процесу, яка здійснюється у встановлених законом процесуальних формах і спрямована на збирання, закріплення, перевірку і оцінку фактичних даних (доказів), необхідних для встановлення істини у кримінальній справі [16, 74–75]. Ю.М. Грошевий та С.М. Стахівський вказують на те, що доказування в кримінальному процесі включає в себе не тільки формування (збирання) та перевірку доказів, але й оцінку доказів та їхніх процесуальних джерел, тобто поєднання практичної та розумової діяльності суб'єктів кримінального процесу [5, 10].

Доказування у кримінальному процесі традиційно описують у двох аспектах: як сукупність взаємопов'язаних процесуальних дій, що чітко здійснюються у встановленому законом порядку, спрямованих на пізнання обставин досліджуваного кримінального правопорушення шляхом збирання, перевірки, оцінки доказів та використання їх з метою достовірного встановлення обставин кримінальної справи; як різновид процесу пізнання, розумову діяльність, що протікає відповідно до законів логіки у певних логічних формах з метою встановлення істини про обставини події кримінального правопорушення, причетних до нього осіб та обґрунтування процесуальних рішень, що приймаються суб'єктами доказування [7, 140].

Як різновид процесу кримінально-процесуального пізнання, доказування під час досудового розслідування здійснюється у встановленому законом порядку у вигляді діяльності уповноважених державних органів та їх співробітників, метою дій яких є збирання, дослідження і оцінка фактичних даних щодо обставин, встановлення яких потрібне для правильного вирішення кримінального провадження, встановлення істини і вирішення завдань кримінального процесу. Норми процесуального права, якими регламентовано мету, порядок, межі і зміст такої діяльності, складають сутність доказового права. Але доказування – це не просто процесуальна діяльність, це процесуальна пізнавальна діяльність. Водночас завдання доказування вужчі від завдань пізнання, а саме доказування виникає як результат пізнання, його елемент, який не може замінити собою все пізнання. Об'єкт кримінально-процесуального пізнання

ширше за об'єкт кримінально-процесуального доказування тому, що пізнання спрямоване на встановлення істини у кримінальному провадженні у всьому різноманітті юридично значущих проявів, а доказування передбачає суворо визначене обґрунтування існування факту злочинного діяння і вини конкретної особи у конкретному діянні.

Водночас, варто зазначити й те, що кримінально-процесуальне пізнання виходить за межі кримінального процесу, розповсюджується на події й факти що лежать навколо злочину чи кримінального проступку і відбивають доволі різноманітні, навіть не пов'язані з його вчиненням обставини, тоді як кримінально-процесуальне доказування в основі своїй обмежено процесом. І тому помиляється А.А. Давлетов, який стверджує, що процесуальне пізнання це процес, в якому досліджуються тільки докази [6, 56–57]. Перш ніж докази стануть предметом дослідження з метою їх пізнання в межах кримінального процесу, треба здійснити низку розумових, логічних, не процесуальних заходів, які мають на меті конкретизацію самого дослідницького процесу, вивчення обставин виникнення і реалізацію можливостей отримання доказів, аналіз способів і засобів отримання інформації, яка може мати доказове значення.

Водночас межі пізнавальної діяльності визначаються об'єктом пізнання та його предметом, а доказування – всебічністю, повнотою та належністю. При цьому досить важливим чинником, який впливає на повноту дослідження обставин злочину, є теоретичні знання, практичний досвід та інтелектуальні здібності слідчого (прокурора) [18, 18]. Отже, поняття «докази» і «доказування»

мають декілька значень. Як докази розуміють і джерела фактичних даних, і власне фактичні дані, що використовуються для обґрунтування істинності висновку. Доказуванням у кримінальному провадженні називають і дії уповноважених осіб, що мають на меті збирання відомостей про фактичні дані, і вчинення процесуальних дій з метою отримання висновків, які слугуватимуть джерелами доказів, і розумовий процес обґрунтування висновків, і процес їх оцінки суб'єктами доказування. Завданням логіки є розроблення структури, складових елементів, правил доказування, криміналістика розробляє інструментарій доказування у вигляді техніко-криміналістичних засобів, тактичних прийомів проведення слідчих (розшукових) дій, методичних рекомендацій щодо порядку й правил розслідування окремих видів злочинів, а кримінальний процес наповнює структуру доказування своїм змістом. Водночас правила доказування залишаються незмінними і для логіки, і для юриспруденції загалом, і для криміналістики та кримінального процесу зокрема.

П.А. Лупінська зазначає, що теорія доказів як частина всієї науки про кримінальний процес має своїм предметом вивчення методологічних і правових основ пізнання в кримінальному процесі, розкриває фактичну і логічну природу доказів, правові основи і властивості доказів: віднесеність і допустимість доказів, предмет і межу доказування, процес доказування як практичну і розумову діяльність, досліджує теоретичні підстави і практичне значення класифікації доказів, природу окремих видів доказів, особливості доказування на різних стадіях процесу і шляхи забезпечення достовірності висновків. Важливим є те, що теорія

судових доказів розкриває зміст пізнавальної діяльності в кримінальному процесі з урахуванням процесуальних правил, вказує практиці шляхи правильного отримання, перевірки доказів, умови формування достовірних висновків [20, 217].

Співвідношення пізнання та доказування є базисом кримінально-процесуальних правовідносин, дехто з науковців пропонують навіть теорію доказів називати теорією кримінально-процесуального пізнання [6, 7].

Поряд з пізнавальними рисами, кримінально-процесуальне доказування має специфічні властивості, що зумовлені його правовим характером, а саме – специфічна мета, предмет, межі, засоби, способи доказування, чітко встановлені терміни, а в окремих випадках суворо регламентований порядок доказування, оформлення його ходу і результатів, а також особливе коло уповноважених суб'єктів доказування, що мають визначену компетенцію.

Свого часу деякі науковці наполягали на тому, що у кримінальному процесі безпосередньо без доказування можна пізнати збережені наслідки скоєного, залишені продукти протиправної поведінки, виявлені предмети злочинного діяння, засоби, якими були скоєнні злочини, обставини, які відносяться до особи злочинця тощо. У сучасній науковій літературі цю ідею підтримує А.Р. Белкін, який вказує на те, що низка фактів, які входять як до події злочину, так і до складу предмета доказування доступні для безпосереднього сприйняття слідчим чи судом. Всі ці факти відносяться до категорії доказів у кримінальному судочинстві і визнання можливості їх чуттєвого пізнання має принципове значення, як підтвердження загальності процесу пізнання [2, 5].

Дійсно, чуттєве, або сенсорне сприйняття тих чи інших фактів, явищ може мати місце у кримінально-процесуальному пізнанні будь-яких обставин зовнішнього світу, але воно є тільки першим кроком такого пізнання. У кримінальному судочинстві факти та явища повинні бути зафіксовані у процесуальному порядку, перевірені та оцінені поряд з іншими фактами та явищами, щоб зробити висновок про їх існування та значення для кримінального провадження. Для цього законом передбачені певні процесуальні дії та порядок їх проведення, результати яких можуть слугувати фундаментом судового рішення. Тому відомості, які були пізнанні суб'єктом доказування у результаті безпосереднього сенсорного сприйняття, якщо вони отримані без належних процесуальних дій та без фіксування в порядку, встановленим законом і без дотримання форми конкретних процесуальних документів, юридичної сили позбавлені і виключаються із засобів кримінально-процесуального пізнання обставин, що входять до предмета доказування [15, 8].

Поняття «пізнання» і «доказування» мають різне значення: предмет пізнання ширший за предмет доказування; пізнання і доказування різні за обсягом роботи, яку виконує процесуально уповноважений суб'єкт у пошуках доказів; пізнання іноді обмежується встановленням якоїсь обставини, яка використовується як знання за межами процесу доказування (наприклад, для орієнтування); доказування ж передбачає і з'ясування факту уповноваженим суб'єктом, і перетворення його з факту «для себе» у доказовий факт [14, 19]. Наведена ідея зводиться до того, що доказування має, крім пізнавальної, неодмінно

і засвідчувальну сторону, тобто пізнання, яке здійснюється у кримінальному процесі, вимагає процесуального закріплення і офіційного засвідчення інформації про обставини кримінального провадження [17, 107].

Засвідчувальна діяльність слідчого під час досудового розслідування спрямована на підтвердження законності отримання відомостей щодо доказів, збереження та захист доказів від втрати, викривлення, фальсифікації, підміни. Водночас така діяльність забезпечує достовірність виявлених фактів та надає можливість їх перевірки. Пізнані процесуальною особою факти відображаються в свідомості цієї особи, але відображені лише в свідомості, вони не можуть бути визнані доказами, щоб стати доказами, вони повинні бути втілені у встановлену законом процесуальну форму. Засвідчувальна діяльність передбачена особливою кримінально-процесуальною формою фіксації доказів і передбачає використання вичерпного переліку джерел доказів, спеціальну процедуру їх документування. Саме внаслідок реалізації засвідчувального боку діяльності з доказування встановлені в ході розслідування фактичні дані стають доказами в кримінально-процесуальному розумінні [11, 5].

Доказування як раціональна розумова діяльність підкорюється законам логічного мислення, що забезпечують правильність умовиводів та формулювання гіпотез. Закони логічного мислення використовуються під час досудового розслідування для побудови й висунення криміналістичних версій, складання на їх основі планів розслідування і розшуку осіб та предметів, під час проведення слідчих (розшукових) дій, у формулюванні

висновків і прийнятті рішень, для прийняття яких потрібні логічна послідовність, доведеність та обґрунтованість суджень і дій. Для того, щоб процес збирання, перевірки, оцінки і використання доказів забезпечував встановлення істини у кримінальному провадженні і водночас здійснювався швидко, без зайвих витрат сил і засобів, цей процес повинен бути цілеспрямованим, чітко організованим і таким, що підпорядковується науково обґрунтованим правилам, до яких відносяться і правила та рекомендації, які розробляються криміналістичною тактикою.

Доказування передбачає збирання, перевірку та оцінку доказів і за своєю сутністю є окремим випадком всезагального процесу пізнання, обмеженого рамками кримінального судочинства, якому притаманні певні особливості, що відрізняють його від інших видів пізнавальної діяльності.

Під час доказування в кримінальному процесі користуються готовими, сформованими доказами. Відповідно до цього саме докази є засобом доказування, тим важелем, за допомогою якого суб'єкт доказування отримує результат, обґрунтовує наявність або відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження, відтворює справжню картину того, що сталося, не лише для себе, але й для інших учасників кримінального судочинства, а також і для громадськості загалом. Проте в процесі доказування важливе значення має інтуїція. Інтуїція – це результат розумового процесу, вона існує об'єктивно, незалежно від волі й свідомості суб'єкта пізнання і водночас може активно використовуватися цим суб'єктом пізнання процесів і явищ саме з метою доказування. Варто погодитися з

М.Є. Шумило в тому, що інтуїтивна здогадка перетворюється на більш-менш обґрунтовану гіпотезу. Її позитивне значення полягає в тому, що вона є підґрунтям для побудови нових здогадок і гіпотез, тим самим наближаючи суб'єкт доказування до істини [21, 122]. Збіжні думки висловлює й В.О. Коновалова, вказуючи на те, що розумова діяльність слідчого, пов'язана з оцінкою наявної інформації, не завжди підкорена законам логіки, коли умовиводи передбачають сувору послідовність. В багатьох випадках за малого обсягу інформації або її відсутності припущення, що народжуються, можуть мати в своїй основі інтуїтивне мислення. Процес пізнання при розслідуванні злочинів визначається логікою мислення. Правильне усвідомлення фактів, які спостерігаються, встановлення їх причинних відносин, побудова обґрунтованих версій, оцінка отриманих даних є необхідними етапами встановлення істини [12, 117].

Проте в пізнанні, що відбувається під час кримінального провадження, не варто надавати інтуїції надмірного значення. Свого часу М.С. Строгович вказував на те, що інтуїтивні висновки виходять з емоційного боку пізнання, не піднімаючись до пізнання логічного [19, 91]. На нашу думку, пізнання в кримінальному провадженні повинно ґрунтуватися на дослідженні встановлених слідчим, прокурором доказів.

Докази, на підставі яких здійснюється доказування, на відміну від встановлених під час пізнання фактів, підлягають обов'язковій матеріальній фіксації у відповідних процесуальних документах та додатках до них. Під час доказування слідчий, прокурор чи уповноважена особа, що проводить слідчі (розшукові) дії за його

дорученням, ставлять за мету отримання повних, надійних і доброякісних даних, на які можна буде спиратись при прийнятті рішень в процесі досудового розслідування і судового розгляду. На підставі аналізу змісту поняття фіксації доказів в кримінальному судочинстві і криміналістиці Р.С. Белкін запропонував розуміння поняття фіксації доказів як систему дій із збереження у встановлених законом формах фактичних даних, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи, а також умов, засобів і способів їх виявлення і закріплення. В зв'язку з цим він зазначав, що фіксація доказів – це у певному розумінні фізична діяльність, система дій, а не суто розумова процедура запам'ятовування якихось фактів, явищ, процесів; об'єктом фіксації виступають не будь-які фактичні дані, а лише ті, на основі яких у визначеному законом порядку слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно-небезпечного діяння, винність особи та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи; ця діяльність спрямована на збереження об'єкта фіксації в певних (процесуальних) формах; в поняття фіксації доказів входить не тільки збереження самих фактичних даних, але й дій щодо їх виявлення, оскільки допустимість доказів залежить від допустимості їх джерел, засобів і способів виявлення; оскільки фіксація доказів є втіленням фактичних даних у відповідну процесуальну форму, потрібно зберегти інформацію про сам процес фіксації, без чого неможливо достатньо повно і об'єктивно оцінити результат фіксації, тобто вирішити питання щодо повноти і адекватності відображення [3, 220].

Досліджуючи проблеми фіксації доказової інформації, В.А. Журавель доходить

висновку стосовно того, що фіксація доказової інформації – це система певних фізичних дій, а не суто розумова процедура запам'ятовування яких-небудь фактів, явищ, процесів; фіксації підлягають не всі фактичні дані, а лише ті, що входять до предмета доказування, складу злочину та його криміналістичної характеристики; об'єкт фіксації повинен відобразитися тільки у встановлених процесуальних формах; доказова інформація фіксується в межах процедури, передбаченої кримінально-процесуальним законом; фіксація доказової інформації охоплює не тільки дії з відображення самих фактичних даних, а й дії з їх виявлення, оскільки припустимість доказів залежить від припустимості їх джерел, а також припустимості засобів і способів їх виявлення; фіксація доказової інформації передбачає відображення самого процесу засвідчення, тобто його умов, суб'єктів, засобів і способів, що застосовувалися, тощо [7, 11–12].

Існуючі визначення фіксації доказів, що здійснюється в кримінальному провадженні, в тій або іншій мірі відрізняються одне від одного, але всі вони так чи інакше відображають основну мету процесуальної фіксації доказів, а саме – зберегти в найбільш повному та наочному вигляді отриману на досудових стадіях кримінального процесу інформацію в належному і незмінному вигляді, в якому вона буде сприйнята, оцінена та використана суб'єктами доказування і під час досудового розслідування, і під час судового розгляду кримінального провадження.

Засвідчувальна діяльність реалізується шляхом вчинення певних дій особою, яка здійснює доказування. Засвідчувальні дії – це елементи окремих методів фіксації доказів, що спрямовані на підтвердження

їх об'єктивності і достовірності. В результаті здійснення засвідчення підтверджується справжність отриманих доказів. Для кожного способу фіксації доказів передбачені окремі дії щодо їх засвідчення. Докази формуються в результаті пізнавальної і засвідчувальної діяльності слідчого, прокурора, а також уповноважених осіб оперативних підрозділів, що діють за їх дорученням. Докази в літературі визначають як єдність змісту і форми. Зміст відображає пізнавальну діяльність, а процесуальна форма є результатом діяльності засвідчувальної. Пізнавальний і засвідчувальний бік діяльності із збирання доказів нерозривно пов'язані між собою і перебувають в органічній єдності, порізно вони не мають доказового значення. Якщо інформацію закріпити без дотримання правил кримінального процесу в довільній формі, то така інформація не становитиме цінності для доказування. Водночас, форма, яка не наповнена достатньо зрозуміло, повно, об'єктивно і достовірно конкретним змістом, не відобразатиме цінності такої інформації для процесу доказування.

Важливою у забезпеченні пізнавальних завдань кримінального провадження є наука криміналістика та її розробки. Ми поділяємо думки тих науковців і практиків, які переконані, що криміналістика як наука, як єдність знання і діяльності, займається пізнанням істини у кримінальних провадженнях. Вона сприяє своїми засобами і методами доказуванню, а наука кримінального процесу вирішує теоретичні і практичні питання доказування і між будь-якими групами кримінально-процесуальних норм завжди можна прослідкувати зв'язки, опосередковані однією і тією ж процесуальною

категорією – доказуванням [4, 140]. В той же час, як зазначає О.Я. Баєв, криміналістика вивчає закономірності виникнення, збереження, опрацювання інформації, результати їх проявів під час доказування, але з іншою метою, ніж теорія доказів – з метою оптимізації засобів і способів інформаційно-пізнавальної діяльності під час розслідування злочинів. Наука кримінального процесу розкриває, в яких формах, шляхом яких процесуальних і слідчих дій здійснюється інформаційно-пізнавальна діяльність під час доказування [1, 16]. Криміналістика інтегрує в собі окремі досягнення багатьох інших

наук, які можуть бути використані для боротьби із злочинністю. Водночас в рамках криміналістики вивчається передовий досвід оперативної, слідчої, прокурорської й судової практики, на базі якого розробляються відповідні наукові рекомендації для слідчих, прокурорів, співробітників оперативних підрозділів і служб, експертів-криміналістів, суддів, що необхідні для виявлення ознак кримінального правопорушення, його слідів, отримання інформації про злочин, її закріплення, аналізу і визначення шляхів використання в доказуванні під час досудового розслідування й судового розгляду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Баєв О. Я.* О соотношении уголовного процесса и криминалистики как наук, учебных дисциплин и специальностей / О. Я. Баєв // Криміналістський первопечатний. – № 5. – 2012. – С. 8–23.
2. *Белкин А. Р.* Теория доказывания : научно-методическое пособие / А. Р. Белкин. – М. : Изд-во НОРМА, 1999 – 429 с.
3. *Белкин Р. С.* Криміналістика: проблеми, тенденції, перспективи. Обща і частні теорії / Р. С. Белкин. – М. : Юрид. лит., 1987. – 272 с.
4. *Бердичевский Ф. Ю.* О предмете и понятийном аппарате криминалистики / Ф. Ю. Бердичевский // Вопросы борьбы с преступностью. – М. : Юрид. лит., 1976. – Вып. 24. – С. 138–140.
5. *Грошовий Ю. М.* Докази і доказування у кримінальному процесі : науково-практичний посібник / Ю. М. Грошовий, С. М. Стахівський. – К. : КНТ ; Видавець Фурса С.Я., 2006. – 272 с.
6. *Давлетов А. А.* Основы уголовно-процессуального познания / А. А. Давлетов. – Екатеринбург, 1997. – 471 с.
7. *Журавель В. А.* Досягнення науки і потреби практики як підґрунтя вдосконалення засобів фіксації доказової інформації / В. А. Журавель // Теорія та практика судової експертизи та криміналістики : збірник наукових праць. – Харків : Право, 2009. – Вип. 9. – С. 9–21.

8. *Зотов Д. В.* О некоторых аспектах соотношения криминалистики и уголовно-процессуальной теории доказательств / Д. В. Зотов // Воронежские криминалистические чтения : сб. науч. трудов. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2003. – Вып. 4. – С. 123–134.
9. *Кокорев А. Д.* Уголовный процесс: доказательство и доказывание / А. Д. Кокорев, Н. П. Кузнецов. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1995. – 272 с.
10. *Колдин В. Я.* Предмет криминалистики / В. Я. Колдин // Сов. государство и право, 1979. – № 4. – С. 80–84.
11. *Колесник В. А.* Співвідношення пізнання і доказування в кримінальному процесі й в оперативній діяльності [Електронний ресурс] / В. А. Колесник // Часопис Академії адвокатури України. – № 11 (2'2011). – С. 1–6. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-2/11kvavod/pdf>
12. *Коновалова В. Е.* Интуиция: понятие и функции в судопроизводстве / В. Е. Коновалова // Криминалистъ первопечатный. – 2013. – № 6. – С. 117–125.
13. *Кримінальний процес* України : підручник / [за ред. Ю. М. Грошевого, В. М. Хотенця]. – Харків : Право, 2000. – 494 с.
14. *Лузгин И. М.* Методологические проблемы расследования / И. М. Лузгин. – М. : Юринком, 1973. – 215 с.
15. *Михеенко М. М.* Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М. М. Михеенко. – К., 1984. – 134 с.
16. *Нор В. Т.* Проблеми теорії і практики судових доказів / В. Т. Нор. – Львів : Вища школа, 1978. – 112 с.
17. *Ратинов А. Р.* Вопросы познания в судебном доказывании / А. Р. Ратинов // Сов. государство и право. – 1964. – № 8. – С. 106–113.
18. *Стратонов В. М.* Теоретичні основи та практика пізнавальної діяльності слідчого : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 / В. М. Стратонов. – Харків, 2010. – 36 с.
19. *Строгович М. С.* О рациональном и эмоциональном судебном исследовании / М. С. Строгович // Сов. государство и право. – 1959. – № 5. – С. 89–94.
20. *Уголовно-процессуальное право* Российской Федерации : учебник / [отв. ред. П. А. Лупинская]. – М. : Юрист, 2004. – 800 с.
21. *Шумило М. Є.* Реабілітація в кримінальному процесі України : монографія / М. Є. Шумило. – Харків : Арсіс, 2001. – 320 с.

Стаття надійшла до редакції: 31.10.2014.
Рекомендовано кафедрою кримінального процесу
та криміналістики

**CONCERNING THE NATURE OF THE PROSECUTOR'S COGNITIVE
ACTIVITY DURING THE PRE-TRIAL INVESTIGATION**

Khalupenko D. M.

Abstract: In this article the author examines the features of the prosecutor's cognitive activity during the pre-trial investigation.

The attention is paid to the complexity of the prosecutor's cognitive activity, which feature is its orientation, based on the prospective and retrospective knowledge. Such knowledge is aimed at achieving the objectives of the investigation – the establishment of the actual data, needed to make the right decisions and procedural resolution of the case production on the merits. At the same time the position that the prosecutor's findings on guiltiness of a particular person in committing a criminal offense and concerning the existence of all significant for investigation circumstances in the past which must be appropriate to the objective truth is maintained.

Such a feature of knowledge, which is a phenomenon faced by the prosecutor, as an expression of the essence: the facts of person's misconduct, active resistance to the truth ascertainment, etc., which reveal themselves and are accessible to perception and cognition is considered. In reference to the long-term aspects of criminal procedural knowledge the conduct of such covert investigative (search) activity as a special investigative experiment is examined.

The author gives proof of the need for using by a prosecutor forensics capabilities in the process of cognitive activity, as within of this science are studied the best practices of operational, investigative, prosecutorial and judicial practice, on which basis relevant scientific advices needed for the detection of offenses, it's tracks, getting information about the crimes it's record, analysis and identification of ways of using the knowledge of the criminal proceedings circumstances and evidence during the pre-trial investigation and trial are developed.

Keywords: pre-trial investigation, the prosecutor, the knowledge of the criminal offense circumstances.

СООТНОШЕНИЕ ПОЗНАНИЯ И ДОКАЗЫВАНИЯ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Халупенко Д. Н.

Резюме: В статье автор через предметы наук уголовного процессуального права и криминалистики рассматривает современное представление о соотношении познания и доказывания в уголовном процессе.

Рассматривается процессуально-правовая и информационно-познавательная стороны доказывания, обосновывается неправомерность их противопоставления в связи с диалектическим единством указанных сторон доказывания.

Доказывание по своей сути является частным случаем всеобщего процесса познания. При этом познание выходит за границы уголовного процесса, поскольку распространяется также на события и факты, которые лежат вокруг уголовного правонарушения и отражают обстоятельства, которые могут быть не связаны с совершенным преступлением, в то время, как уголовно-процессуальное доказывание ограничено процессом и определяется, кроме познавательной, обязательно и удостоверяющей стороной.

Ключевые слова: досудебное расследование, познание обстоятельств уголовного правонарушения, доказывание.